

PRIRUČNIK ZA SPREČAVANJE KORUPCIJE

NVO AKTIV,
SEVERNA MITROVICA, DECEMBAR 2024

Priručnik za sprečavanje korupcije

Naručilac priručnika

NVO AKTIV

Autori:

Sanja Vuković
Miodrag Milićević

Urednica:

Ilda Krama

Dizajn:

Darija Viro

Donator:

Međunarodni biro za narkotike i sprovođenje zakona (INL)

Za izdavača:

NVO AKTIV

Adresa:

Kralja Petra 183a,
Severna Mitrovica

Imejl:

info@ngoaktiv.org

Veb-sajt:

www.ngoaktiv.org

Severna Mitrovica,

Decembar 2024

S A D R Ž A J

Uvod	7
Definicija i vrste korupcije	9
Definicija korupcije	11
Oblici korupcije	11
Šta nije korupcija?	13
Korupcija – obavezujuće konvencije i zakonodavni okvir	15
Međunarodni instrumenti u borbi protiv korupcije	17
Domaći pravni okvir za borbu protiv korupcije	19
Nacionalna strategija za borbu protiv korupcije	20
Institucije u borbi protiv korupcije	21
Primeri iz prakse – Agencija za privatizaciju Kosova	25
Izveštavanje Agencije za sprečavanje korupcije o slučaju Agencije za privatizaciju Kosova	28
Agencija za sprečavanje korupcije na Kosovu – APK	29
Mandat Agencije za sprečavanje korupcije na Kosovu	31
Uzbunjivač	33
Zaštita i prava uzbunjivača	35
Pristup javnim dokumentima – prvi korak u borbi protiv korupcije	37
Agencija za informacije i privatnost	39
Pravo na pristup javnim dokumentima	40
Mediji i civilno društvo – javna kontrola rada institucija	41
NVO AKTIV – aktivan partner u borbi protiv korupcije	46
Poboljšanje transparentnosti i vladavine prava u zajednicama sa srpskom većinom	47
Digitalna korupcija – izazovi modernog doba	48
Kripto i korupcija – razumevanje izazova i mogućnosti	48
Gračanica - Između betona i prirode	49
Edukacija mladih Gračanice o borbi protiv korupcije	49
Preporuke	53
Preporuke institucijama	53
Medijima	54
Organizacijama civilnog društva	54
Agenciji za sprečavanje korupcije, medijima i civilnom društvu	56
Preporuke građanima	56
Kako prijaviti korupciju na Kosovu?	57
Šta treba da sadrži prijava?	60
Druge platforme za prijavu korupcije	60
Aplikacija ABER	60
Online platforma Kallxo.com	61

Korupcija predstavlja jednu od najvećih prepreka za razvoj pravednog i prosperitetnog društva. Na Kosovu, kao i u mnogim drugim zemljama u tranziciji, borba protiv ove pojave je ključni izazov. Ona podriva poverenje građana u državne institucije, koči ekonomski rast, utiče na vladavinu prava i narušava osnovne vrednosti demokratije.

Kosovo, sa svojom dinamičnom političkom i društvenom scenom, suočava se sa jedinstvenim izazovima, ali i prilikama za sprečavanje korupcije.

Uz adekvatne mehanizme, edukaciju i posvećenost svih građana, moguće je stvoriti okruženje u kojem će zakon i pravda biti prioriteta, a korupcija svedena na minimum.

Ovaj priručnik je osmišljen kako bi pružio jasne i konkretne smernice za prepoznavanje, razumevanje i borbu protiv korupcije na svim nivoima društva. Namenjen je kako državnim službenicima, tako i građanima, civilnom društvu i privatnom sektoru, s ciljem da ih osnaži u preduzimanju koraka ka izgradnji društva u kojem vladavina prava, transparentnost i odgovornost postaju temelj svakodnevnog života.

Korupcija na Kosovu se, prema važećim zakonskim okvirima, definiše kao zloupotreba službenog položaja ili ovlašćenja radi ostvarivanja lične koristi ili koristi za treće lice, suprotno zakonu. **Zakon br. 06/ L - 011 o sprečavanju sukoba interesa u vršenju javne funkcije**¹ i **Zakon br. 08/L-108 o prijavljivanju, poreklu i kontroli imovine i poklona**², obuhvataju različite oblike koruptivnog ponašanja, uključujući davanje i primanje mita, zloupotrebu službenih ovlašćenja, proneveru javnih sredstava i trgovinu uticajem.

Svrha ovog Priručnika je jačanje transparentnosti, odgovornosti i etičkih standarda u zemlji gde korupcija predstavlja značajan izazov. Takođe, podizanje svesti građana i zaposlenih u državnom i privatnom sektoru o opasnostima koje korupcija donosi, kao i o njenim negativnim efektima na ekonomiju, pravdu i društveni razvoj predstavlja važan segment ovog priručnika.

Priručnik teži promociji transparentnosti u radu institucija, jačanju etičkih standarda, uz promovisanje integriteta u svim sektorima, i nudi praktične alate za identifikaciju i prevenciju korupcije, koji su prilagođeni specifičnim potrebama Kosova.

1] Zakon br. 06/ L - 011 o sprečavanju sukoba interesa u vršenju javne funkcije, dostupno na linku: https://APK-ks.org/assets/cms/uploads/files/Agjencia/Legislacioni%20vendas/ZAKON_BR._06_L-011__O_SPRECAVANJU_SUKOBA_INTERESA_PRI_VRSENJU_JAVNE_FUNKCIJE.pdf

2] Zakon br. 08/L-108 o prijavljivanju, poreklu i kontroli imovine i poklona, dostupno na linku: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=61304>

Poseban fokus je stavljen na zaštitu uzbunjivača, kako bi se ohrabrilo prijavljivanje korupcije bez straha od odmazde. Saradnja između institucija i organizacija na svim nivoima biće važan segment priručnika, jer će se borba protiv korupcije efikasnije voditi kroz umrežavanje i saradnju.

Na kraju, praćenje i nadgledanje antikoruptivnih mera omogućiće praćenje napretka i osiguranje da se preduzete mere zaista sprovode. Kroz obuku i izgradnju kapaciteta, priručnik će pomoći u jačanju stručnosti zaposlenih u borbi protiv korupcije, stvarajući tako solidne temelje za dugoročnu stabilnost i transparentnost na Kosovu.

Definicija i vrste korupcije

Definicija korupcije

Korupcija nema univerzalno prihvaćenu definiciju, jer se njeno značenje razlikuje u zavisnosti od države, institucije ili oblika u kojem se pojavljuje. Međutim, sve definicije korupcije imaju zajednički element: uvek postoji javni službenik ili zvaničnik kome su poverena javna ovlašćenja i koji ta ovlašćenja koristi za ostvarivanje privatne koristi. S druge strane, u koruptivnom činu učestvuje i nejavni akter, poput preduzetnika, građanina, organizacije civilnog društva ili čak drugi javni akter, koji od službenika traži neku korist. Dakle, korupcija uključuje najmanje dva aktera, gde obe strane ostvaruju određenu korist iz tog odnosa.

Korupcija je dinamičan proces u kojem pojedinci ili grupe koriste svoju moć, položaj ili resurse da zadovolje lične interese, često na štetu društva i u suprotnosti s etičkim normama. Ona predstavlja kršenje poverenja i pravičnih principa, pri čemu se transparentnost i odgovornost zamenjuju tajnim dogovorima, podmićivanjem ili zloupotrebom autoriteta, čime se narušava temeljna funkcija institucija i javnog poverenja.

Oblici korupcije

Korupcija se javlja u različitim oblicima, zavisno od načina, obima i učesnika u koruptivnim radnjama. Najčešće vrste korupcije su:

MITO (PODMIĆIVANJE)

Mito podrazumeva davanje novca, usluga ili drugih koristi kako bi se uticalo na odluku nekog zvaničnika ili lica na poziciji moći. Ova vrsta korupcije može se desiti na različitim nivoima, bilo da je reč o dobijanju ugovora, izbegavanju zakonskih sankcija ili obezbeđivanju specijalnih privilegija.

PRONEVERA

Pronevera uključuje prisvajanje ili zloupotrebu sredstava koja su poverena nekome na upravljanje. To može biti javni novac, resursi ili imovina, koji se koriste za lične interese ili interese bliskih osoba, umesto za svrhu za koju su namenjeni.

FAVORITIZAM I NEPOTIZAM

Ove vrste korupcije podrazumevaju favorizovanje određenih pojedinaca na osnovu ličnih odnosa umesto na osnovu zasluga.

Favoritizam se dešava kada se prednost daje određenim osobama ili grupama bez obzira na njihovu kvalifikovanost.

Nepotizam je davanje posla, ugovora ili drugih pogodnosti članovima porodice, prijateljima ili bliskim poznanicima.

**TRGOVINA
UTICAJEM**

→ Trgovina uticajem odnosi se na korišćenje političkog ili društvenog uticaja da bi se postigli određeni ciljevi, kao što su dobijanje posla, ugovora ili donošenje odluka u korist zainteresovanih strana.

**ZLOUPOTREBA
SLUŽBENOG
POLOŽAJA**

→ Ovo je vrsta korupcije u kojoj se osoba na službenom položaju koristi svojim moćima i uticajem kako bi sebi ili drugima pribavila koristi koje nisu u skladu sa zakonom ili pravilima institucije.

**SISTEMSKA
(INSTITUCIONALNA)
KORUPCIJA**

→ Ova vrsta korupcije je široko rasprostranjena i postaje deo uobičajenog funkcionisanja institucija. Često se dešava kada su celokupni politički i ekonomski sistemi pogođeni koruptivnim praksama, a korupcija postaje norma.

**„SITNA“ I
„KRUPNA“
KORUPCIJA**

→ *Sitna korupcija* podrazumeva svakodnevne slučajeve davanja mita ili koristi u malim iznosima, npr. davanje novca policajcu ili službeniku za bržu obradu zahteva.

Krupna korupcija se dešava na višim nivoima, gde su u igri velike sume novca i resursa, obično uključujući visoke zvaničnike i velike kompanije.

**POLITIČKA
KORUPCIJA**

→ Politička korupcija se odnosi na zloupotrebu političke moći za sticanje ličnih koristi ili jačanje političke moći. To može uključivati nameštanje izbora, korumpiranje članova parlamenta ili zloupotrebu državnih resursa za političke kampanje.

Svaka od ovih vrsta korupcije ima negativne posledice na društvo, podstiče nepravdu, ekonomski gubitak i slabljenje poverenja građana u institucije.

Šta nije korupcija?

Pokloni javnim službenicima mogu predstavljati korupciju, ali to zavisi od okolnosti i vrednosti poklona. U mnogim zemljama postoje zakoni i pravila koji regulišu ovu oblast. Na primer, u nekim zemljama, mala pažnja kao što je zahvalnica ili simboličan poklon može biti prihvatljiva, dok veći pokloni ili oni koji se daju u očekivanju nečega zauzvrat mogu biti smatrani korupcijom.

Na Kosovu su pitanja poklona, prijavljivanja imovine i kontrole regulisana **Zakonom br. 08/L-108 o prijavljivanju, poreklu i kontroli imovine i poklona**³, koji je usvojen 2022. godine. Ovim zakonom se definišu pravila o tome kako javni službenici treba da prijavljuju poklone i imovinu, kako bi se sprečila zloupotreba položaja i korupcija.

Zakon propisuje obavezu prijavljivanja poklona koji prelaze određenu vrednost, a oni koji su u suprotnosti sa zakonom mogu biti sankcionisani. Usvajanjem ovog zakona, Kosovo je preduzelo korake ka jačanju transparentnosti i odgovornosti javnih službenika, što je deo šire strategije borbe protiv korupcije.

3] <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=61304>

Korupcija – obavezujuće konvencije i zakonodavni okvir

Borba protiv korupcije predstavlja jedan od ključnih izazova u oblasti vladavine prava za većinu zemalja koje teže članstvu u Evropskoj uniji, uključujući i Kosovo. Ova borba je usko povezana sa očuvanjem osnovnih ljudskih prava, efikasnim radom pravosudnih organa i institucija, pravdom i unutrašnjim poslovima. Kako se borba protiv korupcije mora ozbiljno sagledati već u ranim fazama pristupnog procesa, a otvaranje relevantnih poglavlja zavisi od uverljivih rezultata, Kosovo treba da demonstrira odlučnost u sprovođenju konkretnih, sveobuhvatnih i dugoročnih mera za suzbijanje korupcije.

Međunarodni instrumenti u borbi protiv korupcije

Postoje četiri ključne konvencije u borbi protiv korupcije kojima je pristupilo mnogo država članica OEBS:

1 Konvencija o borbi protiv podmićivanja stranih javnih službenika u međunarodnim poslovnim transakcijama⁴ (OECD) (1997). Ova konvencija, poznata kao *Konvencija protiv podmićivanja*, fokusira se na sprečavanje podmićivanja stranih zvaničnika u međunarodnom poslovanju.

2 Krivično - pravna konvencija Veća Evrope o korupciji⁵ (1999) i *Dodatni protokol uz krivično - pravnu konvenciju o korupciji* (2003). Ove konvencije postavljaju pravne standarde za krivično gonjenje korupcije i proširuju obuhvat i obaveze država članica.

3 Građansko - pravna konvencija Veća Evrope o korupciji⁷ (1999.). Ova konvencija se fokusira na civilno - pravne aspekte borbe protiv korupcije, uključujući mogućnost nadoknade štete.

4 Konvencija Ujedinjenih nacija protiv korupcije⁸ (2003). Ova sveobuhvatna konvencija pruža globalni okvir sprečavanje korupcije, uključujući preventivne mere, krivične sankcije i međunarodnu saradnju.

4] <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/fighting-foreign-bribery.html>

5] Veće Evrope, izveštaj s objašnjenjima, Krivično-pravna konvencija Veća Evrope o korupciji <http://conventions.coe.int/treaty/en/reports/Html/173.htm>

6] <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=191>

7] <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=174>

8] https://www.unodc.org/documents/brussels/UN_Convention_Against_Corruption.pdf

Kosovo, kao teritorija koja nije punopravni član međunarodnih organizacija kao što je OEBS, nije automatski obavezano da se pridržava pomenutih konvencija na način na koji su obavezane države članice. Međutim, mnoge od tih konvencija mogu biti relevantne za Kosovo zbog međunarodnih obaveza, partnerstva sa EU i obaveza koje preuzima kroz sporazume i dogovore sa međunarodnim organizacijama.

Kosovo je, na primer, potpisalo i ratifikovalo **Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv korupcije** (2003), što znači da je obavezano da se pridržava njenih odredbi u okviru svojih pravnih i institucionalnih kapaciteta. Isto tako, Kosovo može biti obavezano da se pridržava određenih međunarodnih standarda i normi koje su postavljene tim konvencijama, naročito u kontekstu svojih težnji za integracijom u EU i međunarodnim partnerstvima.

Domaći pravni okvir za borbu protiv korupcije

→ Na Kosovu je borba protiv korupcije regulisana sledećim zakonima:

» **Zakon br. 08/L-017 o Agenciji za sprečavanje korupcije**⁹

Ovaj zakon određuje status i odgovornosti Agencije za sprečavanje korupcije na Kosovu u oblasti suzbijanja i prevencije korupcije, posebno u oblasti prijavljivanja, otkrivanja i istraživanja korupcije, sprovođenje Strategije i Akcionog plana za sprečavanje korupcije.

» **Zakon br. 08/L-108 o prijavljivanju, poreklu i kontroli imovine i poklona**¹⁰

Ovaj zakon određuje obaveze visokih javnih zvaničnika za prijavljivanje imovine, prihoda i njihovo poreklo, obavezu Agencije za sprečavanje korupcije na Kosovu da kontroliše prijavljivanje i kontrolu imovine, kao i obaveze svih službenih lica u vezi prijavljivanja poklona i njihovog porekla.

» **Zakon br. 06/L-011 o sprečavanju sukoba interesa u vršenju javne funkcije**¹¹

Svrha ovog zakona je sprečavanje sukoba interesa u javnom i privatnom interesu visokih zvaničnika u vršenju javnih funkcija.

» **Zakon br. 06/L-085 o zaštiti uzbunjivača**¹²

Svrha ovog zakona je da omogući prijavljivanje kršenja u javnom i privatnom sektoru i zaštitu uzbunjivača.

S obzirom na to da transparentnost predstavlja jedno od najefikasnijih sredstava u borbi protiv korupcijem spomenućemo i pojedine važne zakone i podzakonske akte koji regulišu pitanje transparentnosti:

1. **Zakon br.06/L-081 o pristupu javnim dokumentima**¹³
2. **Zakon br.03/L-040 o lokalnoj samoupravi**¹⁴
3. **Zakon br.03/L-048 o upravljanju javnim finansijama i odgovornostima**¹⁵, izmenjen i dopunjen Zakonom br. 05/L-007 za izmenu i dopunu zakona br. 03/L-048 o menadžiranju javnih finansija i odgovornostima, izmenjen i dopunjen zakonima br. 03/I-221, br. 04/I-116, br. 04/I-194 i br. 05/I-063¹⁶
4. **Zakon br. 02/L-37 o upotrebi jezika**¹⁷

9] <https://gzk.rks-gov.net/Act-Detail.aspx?ActID=60591>

10] <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=61304>

11] <https://gzk.rks-gov.net/Act-Detail.aspx?ActID=16314>

12] <https://gzk.rks-gov.net/Act-Detail.aspx?ActID=18303>

13] <https://gzk.rks-gov.net/Act-Detail.aspx?ActID=20505>

14] <https://gzk.rks-gov.net/Act-Detail.aspx?ActID=2530>

15] <https://gzk.rks-gov.net/Act-Detail.aspx?ActID=2524>

16] <https://gzk.rks-gov.net/Act-Detail.aspx?ActID=12387>

17] <https://gzk.rks-gov.net/Act-Detail.aspx?ActID=2440>

Nacionalna strategija za borbu protiv korupcije

→ Kosovo nema usvojenu Strategiju od 2018. godine, kada je prestala da važi prethodna. Nakon toga je Vlada sačinila nov dokument koji nikada nije prošao u Skupštini. Šest godina nakon prestanka važenja prethodne, izrada Nacionalne strategije je još u toku i prema izveštaju Kosovskog instituta za pravosuđe – IKD, objavljenom u januaru 2024. godine, nacrt državne Strategije protiv korupcije ima fundamentalne probleme u vezi sa osnovnim konceptima vladavine prava.

Institucije u borbi protiv korupcije

Borba protiv korupcije predstavlja kompleksan izazov koji zahteva usklađeno delovanje različitih institucija i organa vlasti. Uspešna borba protiv ove pojave ne zavisi samo od snage zakona već i od efikasnosti institucija koje sprovode te zakone, kao i od njihove međusobne saradnje. Institucije koje su uključene u borbu protiv korupcije imaju jasno definisane uloge, ali su povezane i putem zakonskih obaveza i institucionalnih mehanizama koji omogućavaju koordinisane akcije.

Zakonodavna vlast igra ključnu ulogu u kreiranju pravnog okvira koji definiše korupciju, njene oblike, sankcije i postupke za njeno suzbijanje. Zakonodavci kroz pravne akte postavljaju temelje za rad svih drugih institucija. Bez snažnog zakonskog okvira, borba protiv korupcije bi bila fragmentirana i neefikasna. Zakonodavna vlast, pored kreiranja zakona, takođe nadgleda sprovođenje istih, čime pruža institucionalnu kontrolu nad borbom protiv korupcije.

Na drugoj strani, **izvršna vlast**, posebno kroz specijalizovane agencije poput antikorupcijskih tela, preuzima odgovornost za sprovođenje tih zakona. Ove agencije imaju mandate da nadgledaju javne funkcionere, analiziraju njihove imovinske kartone, otvaraju istrage i preduzimaju preventivne mere. Antikorupcijske agencije funkcionišu kao nezavisna tela, što im omogućava veću autonomiju i efikasnost u sprovođenju mera bez političkih pritisaka. Njihova uloga je ključna u postavljanju preventivnih mehanizama, kao i u otkrivanju i ispitivanju potencijalnih slučajeva korupcije.

Pravosudne institucije, poput sudova i tužilaštava, su zadužene za procesuiranje slučajeva korupcije. Njihova nezavisnost i stručnost su ključni faktori za pravično suđenje i kažnjavanje počinitelaca. Tužilaštva su obično prva tačka kontakta za sprovoditelje zakona kada su u pitanju optužbe za korupciju. Saradnja između tužilaštva i antikorupcijskih agencija je od presudnog značaja, jer tužilaštva zavise od informacija koje im agencije dostave kako bi efikasno pripremili optužnice. Sudovi, sa svoje strane, imaju zadatak da pravilno tumače zakone i osiguraju da sankcije budu primenjene na pravičan način.

Pored pravosudnih organa, ključnu ulogu igraju **istražni organi**, kao što su policija i specijalizovane jedinice za borbu protiv finansijskog kriminala.

Oni vrše tehničke i operativne poslove, prikupljaju dokaze, obavljaju hapšenja i pomažu u stvaranju osnovanih sumnji koje pravosudni organi koriste u krivičnim postupcima. Njihova međusobna saradnja sa tužilaštvom i agencijama za sprečavanje korupcije često uključuje razmenu informacija, zajedničke operacije i deljenje resursa.

Nezavisna tela, poput **revizorskih institucija** i **Ombudsmana**, imaju zadatak da obezbede transparentnost u radu javnih institucija i njihovu odgovornost prema građanima. Revizorske institucije vrše kontrolu nad trošenjem javnih sredstava, čime sprečavaju zloupotrebe koje mogu voditi ka korupciji. Ova tela deluju preventivno i mogu biti ključni izvori informacija za druge nadležne organe kada se otkriju nepravilnosti u radu državnih institucija.

Institucije u borbi protiv korupcije ne deluju samostalno. Njihova međusobna povezanost, zasnovana na zakonskim obavezama i institucionalnim mehanizmima saradnje, ključna je za izgradnju efikasnog sistema za prevenciju i suzbijanje korupcije. Samo kroz koordinisano i sinhronizovano delovanje ovih tela moguće je postići značajne rezultate u borbi protiv ove štetne društvene pojave.

Primeri iz prakse – Agencija za privatizaciju Kosova

Korupcija na Kosovu je dugogodišnji problem koji utiče na društvo, ekonomiju i političke procese. Mnogo je konkretnih slučajeva korupcije koji su privukli pažnju javnosti i imali značajne posledice, ali je Agencija za privatizaciju Kosova najčešće bila na optuživana i pod istragama pravosudnih organa za različite koruptivne radnje.

Agencija za privatizaciju Kosova (KAP) se pred istražnim i pravosudnim oragnima povezuje s korupcijom, zloupotrebom položaja i netransparentnim procesima u vezi sa privatizacijom državnih preduzeća i imovine nakon rata 1999. godine. KAP, osnovana s ciljem privatizacije društvenih preduzeća nasleđenih iz jugoslovenskog perioda, postala je sinonim za sumnjive aktivnosti, političke interese i bogaćenje pojedinaca bliskih vlasti.

Istrage i postupci protiv Agencije za privatizaciju Kosova vođeni su kroz saradnju između domaćih pravosudnih tela i međunarodnih misija, a u izveštajima različitih nadležnih institucija navode se mnoge nepravilnosti u radu KPA koje se vezuju za koruptivne aktivnosti, kao što su:

NETRANSARENTAN PROCES PRIVATIZACIJE

KAP je zadužena za prodaju ili restrukturiranje imovine brojnih preduzeća koja su bila u vlasništvu države ili radničkih zadruga. Proces privatizacije, međutim, često nije bio transparentan, a mnoge kompanije su prodate po cenama znatno ispod tržišne vrednosti. U više slučajeva su preduzeća kupovana od strane osoba povezanih s političkim partijama ili onih s moćnim vezama unutar kosovskih vlasti¹⁸.

NEREGULARNOSTI U TENDERIMA I UGOVORIMA

Tokom privatizacije, došlo je do brojnih nepravilnosti u dodeli tendera, a pojavile su se i tvrdnje da su pojedinci u Agenciji pogodovali određenim kupcima kroz manipulaciju sa dokumentima¹⁹, davanje povlašćenih informacija i nepravilno vrednovanje imovine²⁰. Ovi dogovori su omogućili da pojedinci kupuju imovinu po niskim cenama, a zatim je preprodaju po znatno višim cenama.

18] EULEX Kosovo, Izveštaj o nadgledanju pravosuđa, Nalazi i preporuke novembar 2021 – septembar 2022, Bivši EULEXovi predmeti, dostupan na: srpski https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/Raport_i_Serbisht.pdf

19] https://www.slobodnaevropa.org/a/25368344.html?utm_source=chatgpt.com

20] EULEX Kosovo, Izveštaj o nadgledanju pravosuđa, Nalazi i preporuke novembar 2021 – septembar 2022, Bivši EULEXovi predmeti, dostupan na: srpski https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/Raport_i_Serbisht.pdf engleski https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/Raport_i_Anglisht.pdf

21] EULEX Kosovo, Izveštaj o nadgledanju pravosuđa, Nalazi i preporuke novembar 2021 – septembar 2022, Bivši EULEXovi predmeti, dostupan na: https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/Raporti_Serbisht.pdf engleski https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/Raporti_Anglisht.pdf

22] BIRN Kosovo, Panic selling – Assessing the main challenges and deficiencies of Kosovo's privatization process, Case I, NBI Suhareka (AgroKosova Holding), dostupan na <https://birn.eu.com/wp-content/uploads/2017/12/Report-on-Privatization.pdf>

23] BIRN Kosovo, Panic selling – Assessing the main challenges and deficiencies of Kosovo's privatization process, dostupan na <https://birn.eu.com/wp-content/uploads/2017/12/Report-on-Privatization.pdf>

24] BIRN Kosovo, Panic selling – Assessing the main challenges and deficiencies of Kosovo's privatization process, dostupan na <https://birn.eu.com/wp-content/uploads/2017/12/Report-on-Privatization.pdf>

POLITIČKA UMEŠANOST

Privatizacija na Kosovu je često bila povezana sa političkim interesima. Postojale su optužbe da su mnogi kupci bili bliski vodećim političkim partijama, poput Demokratske partije Kosova (PDK)²¹ i Alijanse za budućnost Kosova (AAK)²². Članovi ovih stranaka su navodno koristili političku moć kako bi stekli kontrolu nad vrednim državnim preduzećima.

IMOVINA PREDUZEĆA U DIJASPORI I INOSTRANSTVU²³

Pored lokalnih preduzeća, Kosovo je imalo i imovinu u inostranstvu, koja je takođe bila predmet privatizacije. Postoje tvrdnje da je prodaja ove imovine bila još manje transparentna i da je značajna vrednost ove imovine otišla u ruke ljudi sa političkim i poslovnim vezama, umesto da doprinese javnim interesima ili obnovi ekonomije Kosova.

POSLEDICE ZA EKONOMSKI RAZVOJ²⁴

Jedan od glavnih problema privatizacije pod vođstvom KAP bio je taj što mnoga preduzeća koja su privatizovana nisu uspela da revitalizuju proizvodnju, zaposle lokalno stanovništvo ili donesu ekonomski rast. Naprotiv, mnoga preduzeća su zatvorena ubrzo nakon privatizacije, što je dovelo do smanjenja zaposlenosti i dalje ekonomske stagnacije. Mnogi radnici su ostali bez posla i bez odgovarajuće naknade, dok su nekretnine i zemljište na kojem su se preduzeća nalazila često iskorišćeni za spekulacije na tržištu nekretnina.

Primeri imovine i preduzeća koja su bila pod istragom

GRAND HOTEL, PRIŠTINA

Jedan od najpoznatijih slučajeva u vezi sa privatizacijom je bio pokušaj prodaje hotela Grand u Prištini. Ovaj hotel, koji je bio jedan od najvrednijih državnih resursa, bio je prodat po nižoj ceni od očekivane, što je izazvalo velike kontroverze i optužbe za korupciju. Protiv privatizacije hotela Grand, jednog od najpoznatijih simbola grada i značajne državne imovine, bilo je više aktera, uključujući sindikate, političke stranke, bivše radnike hotela i delove javnosti. Posle mnogih tužbi, KAP je 2012. godine vratila kompaniju pod svoju upravu. Privatizacija je poništena, a prethodni kupac osporava ponovni proces privatizacije kroz sudske procese.²⁵

TREPČA

Jedno od najvrednijih preduzeća na Kosovu, rudarski kompleks Trepča, takođe je bio predmet spora u vezi sa privatizacijom. Dok su se mnoga manja preduzeća iz sastava Trepče privatizovala, bilo je optužbi da se vrši pritisak za prodaju rudnika ispod vrednosti kako bi koristila privatnim interesima.²⁶

25] BIRN Kosovo, Panic selling – Assessing the main challenges and deficiencies of Kosovo's privatization process, Case II, Grand Hotel Prishtina, dostupan na <https://birn.eu.com/wp-content/uploads/2017/12/Report-on-Privatization.pdf>

26] <https://www.kosovo-online.com/vesti/ekonomija/radnici-protiv-ideje-o-privatizaciji-trepce-22-9-2019>

27] EULEX Kosovo, Izveštaj o nadgledanju pravosuđa, Nalazi i preporuke novembar 2021 – septembar 2022, Bivši EULEXovi predmeti, dostupan na: srpski https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/Raporti_Serbisht.pdf engleski https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/Raporti_Anglisht.pdf

ISTRAGE I PRAVNI EPILOG

Tokom godina, nekoliko istraga je pokrenuto zbog optužbi za korupciju i zloupotrebu službenog položaja u vezi sa privatizacijom. Međutim, mnoge istrage su se završile bez konkretnih presuda ili su procesi trajali dugo, što je dovelo do osećaja nekažnjivosti. Evropska unija, koja je bila uključena u nadzor i podršku pravosudnih institucija na Kosovu, preko svoje misije EULEX, pokretala je više istraga o aktivnostima KAP, ali rezultati su često bili nezadovoljavajući.²⁷

POSLEDICE

EKONOMSKE POSLEDICE

▶ Netransparentna privatizacija je osiromašila kosovsku ekonomiju, jer su mnogi vredni resursi prešli u ruke privatnih pojedinaca, a država je izgubila značajne izvore prihoda.

POLITIČKE POSLEDICE

▶ Slučaj KAP produbio je osećaj političke korupcije na Kosovu i produbio nepoverenje građana u institucije.

SOCIJALNE POSLEDICE

▶ Brojni radnici, posebno u industrijskom sektoru, ostali su bez posla i perspektive za zaposlenje, dok su privatizovana preduzeća često bila zatvarana ili uništavana.

Agencija za privatizaciju Kosova je postala simbol neuspeha kosovskih vlasti u uspostavljanju transparentnih i poštenih ekonomskih reformi, dok su političke i ekonomske elite profitirale na račun društva.

Izveštavanje Agencije za sprečavanje korupcije o slučaju Agencije za privatizaciju Kosova

25] Kosova Democratic Institute, Transparency International Kosova, Procena sistema nacionalnog integriteta Kosovo, dostupan (srpski) na: https://kdi-kosova.org/wp-content/uploads/publikime/73-kdi-nis-srb_all_single_final.pdf enleski: https://kdi-kosova.org/wp-content/uploads/publikime/72-kdi-nis-eng_all_single_final.pdf albanski: https://kdi-kosova.org/wp-content/uploads/publikime/71-kdi-nis-alb_all_single_final.pdf

→ Agencija za sprečavanje korupcije Kosova (APK) nije imala direktnu nadležnost da vodi krivične istrage ili pokreće postupke u vezi sa korupcijom, već je prvenstveno bila odgovorna za prevenciju korupcije, praćenje imovine javnih funkcionera, izradu antikorupcijskih strategija i podnošenje preporuka pravosudnim organima.

Međutim, kada je reč o privatizaciji i aktivnostima Agencije za privatizaciju Kosova (KAP), bilo je nekoliko slučajeva u kojima je APK ukazivala na moguće nepravilnosti i rizike korupcije u procesu privatizacije. APK je imala ovlašćenje da istražuje nepravilnosti koje se odnose na sukobe interesa i zloupotrebu službenog položaja, ali krivične istrage su bile pod nadležnošću pravosudnih institucija, kao što su Specijalno tužilaštvo Kosova i sudovi, kao i EULEX, koji je nadzirao visokoprofilne slučajeve korupcije.

Međutim, veliki broj ovih istraga nije rezultirao ozbiljnim presudama, što je izazvalo frustracije među građanima i stvorilo osećaj nekažnjivosti za političke i ekonomske elite uključene u proces privatizacije.

Iako je Agencija za sprečavanje korupcije na Kosovu ukazivala na probleme u vezi sa privatizacijom i sukobima interesa unutar KAP, njena uloga je bila ograničena na prevenciju i izradu preporuka, dok su konkretne istrage i sankcije bile u nadležnosti drugih pravosudnih institucija²⁸.

Agencija za sprečavanje korupcije na Kosovu – APK

Agencija za sprečavanje korupcije na Kosovu (APK) je nezavisna državna institucija koja se bavi prevencijom i borbom protiv korupcije, a koja o svom radu izveštava Skupštinu Kosova.

Mandat Agencije za sprečavanje korupcije na Kosovu

Mandat Agencije za sprečavanje korupcije Kosova (APK) obuhvata širok spektar odgovornosti vezanih za prevenciju, praćenje i borbu protiv korupcije.

Agencija za sprečavanje korupcije je zadužena za sprovođenje nekoliko zakona ključnih za prevenciju korupcije, uključujući:

- ✓ **Zakon br. 08/L-017 o Agenciji za sprečavanje korupcije**
- ✓ **Zakon br. 08/L-108 o prijavljivanju, poreklu i kontroli imovine i poklona**
- ✓ **Zakon br. 06/L-085 o zaštiti uzbunjivača**

U skladu sa zakonima, Agencija:

- ✓ radi na sprečavanju slučajeva sukoba interesa davanjem mišljenja i sprovodi administrativne istrage o navodima o sukobu interesa,
- ✓ sprovodi administrativne istrage i obrađuje prijave eksternih uzbunjivača koje primi,
- ✓ vrši potpunu kontrolu prijava imovine zvaničnika i utvrđuje tačnost njihovih prijava i prati prijem poklona od strane zvaničnika.

Agencija izriče i novčane kazne zvaničnicima koji ne ispune svoju obavezu blagovremenog prijavljivanja imovine ili podnosi krivičnu prijavu tužilaštvu za lažne prijave.

Sprovodeći svoj mandat, Agencija takođe:

- ✓ preispituje zakone kako bi osigurala da oni uključuju sve neophodne mere zaštite od korupcije,
- ✓ prati sprovođenje Nacionalne strategije za borbu protiv korupcije,
- ✓ pomaže javnim institucijama u izradi i praćenju sprovođenja njihovih planova integriteta,
- ✓ procenjuje rizik od korupcije u osteljivim sektorima, kao što su javne nabavke, zapošljavanje i korišćenje javnih resursa,
- ✓ podiže svest javnosti kroz kampanje i edukativne programe o štetnosti korupcije i potrebi za transparentnošću.

Uzbunjivač

Uzbunjivači igraju ključnu ulogu u očuvanju integriteta i etike u organizacijama i društvu. Njihovo delovanje omogućava otkrivanje i prijavljivanje nelegalnih, neetičkih ili opasnih radnji koje bi inače mogle ostati skrivene. Ove radnje, koje mogu uključivati korupciju, prevaru ili zlostavljanje, često imaju ozbiljne posledice po društvo, organizaciju ili pojedince.

U Zakonu br. 06/L-085 o zaštiti uzbunjivača **uzbunjivač** se definiše kao **svako lice koje prijavi ili objavi podatke o nekoj pretnji ili povredi javnog interesa u kontekstu svog radnog odnosa u javnom ili privatnom sektoru**.

Zaštita i prava uzbunjivača

Takođe, prema ovom Zakonu²⁹, uzbunjivač ima pravo na:

- ✓ zaštitu svog identiteta u toku postupka uzbunjivanja;
- ✓ čuvanje poverljivosti izvor informacije koja je predmet uzbunjivanja;
- ✓ zaštitu od štetne radnje.

Prava uzbunjivača garantovana su u smislu ovog zakona:

- 1] u toku trajanja upravnog istražnog postupka uzbunjivanja;
- 2] posle završetka upravnog istražnog postupka uzbunjivanja, u cilju obavljanja redovnih radnih zadataka uzbunjivača u svom radnom odnosu;
- 3] posle završetka radnog odnosa uzbunjivača kod svog poslodavca, kad je u opravdanim okolnostima uzbunjivač zatražio zaštitu na osnovu ovog zakona.

Analize pokazuju da su velike korupcione afere često otkrivene zahvaljujući hrabrosti pojedinaca koji su se odlučili da prijave nepravilnosti. Međutim, efikasno prikupljanje i razotkrivanje informacija o prekršajima u javnom interesu ne bi trebalo da zavisi samo od hrabrosti pojedinaca. Umesto toga, neophodno je uspostaviti pouzdan sistem koji podstiče sve aktere u društvu da deluju preventivno i sarađuju sa nadležnim organima. Ako bi takav sistem bio na snazi, mnoge pretnje javnom interesu mogle bi biti sprečene, jer bi potencijalni uzbunjivači bili ohrabreni da svoja saznanja podele sa vlastima ili ih izlože javnosti putem medija.

29] Član 7, Prava uzbunjivača

Kroz svoje otkrivanje, uzbunjivači pomažu u zaštiti javnog interesa i omogućavaju sprovođenje pravde, što može dovesti do važnih reformi i poboljšanja politika i procedura unutar organizacija. Oni doprinose većoj transparentnosti i odgovornosti, što pomaže u sprečavanju budućih nepravilnosti i zaštiti drugih od potencijalne štete.

- **Pristup javnim dokumentima – prvi korak u borbi protiv korupcije**

Mehanizmi za borbu protiv korupcije obuhvataju niz institucionalnih, pravnih i društvenih pristupa usmerenih na sprečavanje, otkrivanje i sankcionisanje koruptivnih praksi.

Pristup javnim dokumentima je jedan od ključnih mehanizama u borbi protiv korupcije, jer obezbeđuje transparentnost i odgovornost državnih institucija. Kada su informacije o radu vlasti, javnim nabavkama, budžetima i projektima dostupne građanima i medijima, smanjuje se mogućnost za skrivanje nezakonitih aktivnosti i zloupotreba.

Pristup dokumentima ne samo da osnažuje građane, već i podstiče institucije da budu odgovorne. Kada postoji mogućnost uvida u njihove aktivnosti, državne agencije i službenici svesniji su svoje obaveze da rade u skladu sa zakonom i etičkim principima. Ovaj proces može pomoći u identifikaciji i sprečavanju zloupotrebe javnih resursa, dok istovremeno omogućava prepoznavanje nepravilnosti i pravovremeno reagovanje.

Pravo na pristup informacijama daje građanima moć da utiču na društvena i politička pitanja, čime se jača demokratski sistem i smanjuje prostor za korupciju.

Pravo na pristup javnim informacijama je na Kosovu regulisano *Zakonom br.06/L-081 o pristupu javnim dokumentima*³⁰, a sprovođenje zakona prati i nadgleda Agencija za informacije i privatnost.

30] <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=20505>

Agencija za informacije i privatnost

→ Agencija za informacije i privatnost (AIP), je nezavisna agencija odgovorna za nadzor i sprovođenje Zakona br. 06/L-082 o zaštiti ličnih podataka i Zakona br. 06/L-081 o pristupu javnim dokumentima.

Osnovna svrha Agencije za informacije i privatnost je zaštita osnovnih prava i sloboda fizičkih lica u vezi sa obradom ličnih podataka i garantovanje pristupa javnim dokumentima, u cilju transparentnosti i odgovornosti javnih institucija.

Agencija za informacije i privatnost se bavi i promovisanjem i informisanjem javnih institucija za sprovođenje ovih zakona, istovremeno pruža i obuke u oblasti nadzora, informativnih sesija, konferencija u javnim institucijama ali i šire, koje se nadovezuju sa sprovođenjem Zakona o zaštiti ličnih podataka i Zakona o pristupu javnim dokumentima.

Pravo na pristup javnim dokumentima

→ Pristup javnim dokumentima je pravo garantovano Ustavom Kosova. Od 2019. godine Kosovo ima na snazi Zakon o pristupu javnim dokumentima, koji je generalno poboljšao zakonsku regulativu i unapredio pristup javnim dokumentima.

Zakon je u skladu sa međunarodnim standardima u oblasti pristupa javnim dokumentima, garantujući pravo svakog fizičkog i pravnog lica na pristup dokumentima javnih institucija.

Član 10 Zakona o pristupu javnim dokumentima jasno određuje pravo pristupa javnim dokumentima i na osnovu njega:

Svako lice ima pravo na pristup javnim dokumentima ravnopravno i na isti način.

Svako lice ima pravo na pristup javnim dokumentima na zahtev. Takav zahtev se može podneti pismeno, elektronski ili usmeno. Kada podnosilac zahteva usmeno podnese zahtev, službeno lice odgovorno za pristup javnim dokumentima javne ustanove dužno je da sastavi zahtev u pisanoj formi za dalje postupanje.

Svako lice koje podnese zahtev za pristup javnim dokumentima nije dužno da navede razloge za korišćenje javnih dokumenata kako bi mu se odobrio pristup javnim dokumentima i ima pravo da ostane anonimno u odnosu na treća lica.

Ograničenje ovog prava vrši se samo u ograničenim i posebnim slučajevima utvrđenim važećim zakonodavstvom.

Javna ustanova, u momentu registracije zahteva, dužna je da u roku od sedam (7) dana donese rešenje o dozvoli uvida u traženi dokument, odnosno da donese obrazloženo rešenje o potpunom ili delimičnom odbijanju i mora da vas obavesti o žalbenim sredstvima.

Svako lice koje smatra da su mu povređena prava zagarantovana Zakonom o pristupu javnim dokumentima, ima pravo da podnese žalbu Agenciji za informacije i privatnost u roku od petnaest (15) dana od dana kada je javna ustanova u potpunosti ili delimično odbila zahtev, ili čak i onda kada o tome čuti i ne daje odgovor.

Mediji i civilno društvo – javna kontrola rada institucija

Borba protiv korupcije predstavlja jedan od ključnih izazova savremenih društava, posebno u zemljama u tranziciji, gde su institucije često slabe, a zakonodavni okviri nedovoljno razvijeni. U ovom složenom procesu, mediji i organizacije civilnog društva igraju nezamenljivu ulogu kao nosioci transparentnosti, odgovornosti i društvenog pritiska na političke i ekonomske elite. Njihova sposobnost da istraže, otkriju i informišu javnost o slučajevima korupcije čini ih ključnim akterima u stvaranju otpornog društva koje se uspešno suprotstavlja zloupotrebama moći.

Civilno društvo, uključujući medije, ima ključnu ulogu u javnoj kontroli institucija i borbi protiv korupcije, promovišući transparentnost i odgovornost vlasti. Njihove aktivnosti obuhvataju nadzor rada institucija, zastupanje interesa građana i podizanje svesti o korupciji. Organizacije civilnog društva prate procese poput javnih nabavki, budžetske potrošnje i sprovođenja zakona, što omogućava otkrivanje nepravilnosti i sukoba interesa, sprečavajući zloupotrebe.

Mediji igraju posebnu ulogu u razotkrivanju korupcije kroz istraživačko novinarstvo, objavljivanjem informacija od javnog značaja, te vršenjem pritiska na institucije da reaguju. Kroz javno iznošenje činjenica i analiza, mediji osnažuju građane i podstiču javnu raspravu o odgovornosti institucija.

Pored toga, organizacije civilnog društva i mediji zagovaraju reforme koje jačaju zakonske i institucionalne mehanizme za borbu protiv korupcije. Kroz pravne inicijative, javne kampanje i građanske akcije, vrše pritisak na vlast da se sprovedu odgovarajuće mere.

Saradnja sa međunarodnim organizacijama obezbeđuje dodatne resurse i stručnu podršku, čime se pojačava uticaj na lokalne institucije. Na ovaj način, civilno društvo i mediji funkcionišu kao ključni partneri u jačanju integriteta i odgovornosti javnih institucija.

**NVO AKTIV –
aktivan partner
u borbi protiv
korupcije**

Poboljšanje transparentnosti i vladavine prava u zajednicama sa srpskom većinom

NVO Aktiv je nevladina organizacija sa sedištem u Severnoj Mitrovici koja aktivno radi na jačanju građanskog angažmana i unapređenju društveno-političkih procesa na Kosovu. Jedna od ključnih oblasti delovanja NVO Aktiv je borba protiv korupcije, gde u saradnji i partnerstvu sa Agencijom za sprečavanje korupcije Kosova i drugim lokalnim i međunarodnim na Kosovu, sprovodi različite inicijative i kampanje podizanja svesti građana o problemima korupcije, organizuje javne forume sa građanima, zalažući se pre svega za transparentnost i odgovornost vlasti, a sve kako bi se unapredile politike i mehanizmi za borbu protiv korupcije na Kosovu.

NVO Aktiv prepoznaje organizacije civilnog društva kao ključne partnere u borbi protiv korupcije i smatra ih integralnim delom svakog antikorupcijskog napora na Kosovu.

U okviru projekta **Poboljšanje transparentnosti i vladavine prava u zajednicama sa srpskom većinom**, koji sprovode NVO Aktiv i Centar za zagovaranje demokratske kulture (ACDC) iz Severne Mitrovice, uz saradnju i podršku Agencije za sprečavanje korupcije i finansijsku podršku Biroa za međunarodne narkotike i sprovođenje zakona (INL), OCD iz srpske zajednice su, u saradnji sa NVO Aktiv, sprovele različite inicijative u čijem su fokusu bile transparentnost i borba protiv korupcije, a koje su pokrivale sledeće teme:

- ☑ Digitalizacija i korupcija
- ☑ Kriptovalute i korupcija
- ☑ Integritet i strategija u borbi protiv korupcije
- ☑ Osnaživanje uzbunjivača
- ☑ Medijske kampanje u borbi protiv korupcije
- ☑ Upravljanje okolinom

Shvatajući važnost digitalizacije različitih sistema u okviru državne uprave, ali i samog procesa digitalizacije u širem smislu, inicijative su obuhvatile više segmenata prepoznavanja novih koruptivnih kanala u digitalnom dobu i dale svoj doprinos za prevenciju koruptivnih aktivnosti i edukaciju o novim izazovima u borbi protiv korupcije.

DIGITALNA KORUPCIJA – IZAZOVI MODERNOG DOBA

→ *Mreža za građanski aktivizam* iz Gračanice je priredila Vodič za OCD za borbu protiv digitalne korupcije Digitalna korupcija – izazovi modernog doba koji pruža osnovna znanja o digitalnoj korupciji i digitalnim izazovima u borbi protiv korupcije i predstavlja alate i resurse koji će organizacijama civilnog društva omogućiti da koriste digitalne tehnologije na efikasniji način u svom radu, naročito u kontekstu borbe protiv korupcije.

Vodič je predstavljen organizacijama civilnog društva na konferenciji *Digitalna korupcija – izazovi modernog doba* održanoj u Gračanici, septembra 2024. godine. U okviru inicijative za podizanje kapaciteta OCD za borbu protiv digitalne korupcije, Vodič je distribuiran aktivnim OCD iz nevećinskih zajednica na Kosovu, a dostupan je i na zvaničnoj stranici NVO AKTIV³¹.

KRIPTO I KORUPCIJA – RAZUMEVANJE IZAZOVA I MOGUĆNOSTI

→ Kriptovalute, digitalne ili virtuelne valute koje koriste kriptografiju za sigurnost, revolucionisale su finansijski pejzaž omogućavajući decentralizovane i anonimne transakcije. Iako ovi atributi nude značajne prednosti, kao što su povećana finansijska uključenost i efikasna prekogranična plaćanja, oni takođe predstavljaju jedinstvene izazove, posebno u vezi sa korupcijom i finansijskim kriminalom.

Kako su kriptovalute prepoznate kao jedan od najatraktivnijih izazova u borbi protiv korupcije, **Radio KIM** je u okviru svoje inicijative proizveo serijal tekstova *Kripto i korupcija – razumevanje izazova i mogućnosti*.

U tekstovima dostupnim na zvaničnoj stranici Radio KIM³², obrađuju se različite teme vezane za kriptovalute: *Kriptovalute – mogućnosti i izazovi i ranjivost na zloupotrebu*³³, *Iskustva kosovskih rudara i potrošnja struje*³⁴, *Kriptovalute kao alati za pozitivne promene*³⁵, *Digitalna imovina i kosovski zakonodavni okvir*³⁶, *NFT revolucija: Popularnost i kontroverze*³⁷.

Čitaocima je ovim serijalom pružen dodatni uvid u aktuelne procese u vezi sa kriptovalutama, uz poseban osvrt na njihovu dvostruku prirodu.

31] Dostupno na linku: <https://radiokim.net/analiza/222642-rudarenje-kriptovaluta-koliko-elektricne-energije-se-zaista-trosi/>

32] Radio KIM: <https://radiokim.net/>

33] Dostupno na linku: <https://radiokim.net/analiza/222101-kriptovalute-mogucnosti-i-izazovi-ranjivost-na-zloupotrebu/>

34] Dostupno na linku: <https://radiokim.net/analiza/222642-rudarenje-kriptovaluta-koliko-elektricne-energije-se-zaista-trosi/>

35] Dostupno na linku: <https://radiokim.net/analiza/223200-kriptovalute-kao-alati-za-pozitivne-promene/>

36] Dostupno na linku: <https://radiokim.net/analiza/224982-digitalna-imovina-i-kosovski-zakonodavni-okvir/>

37] Dostupno na linku: <https://radiokim.net/analiza/223756-nft-revolucija-popularnost-i-kontroverze/>

GRAČANICA - IZMEĐU BETONA I PRIRODE

→ Kako mediji igraju važnu ulogu u otkrivanju i istraživanju potencijalnih koruptivnih radnji iz različitih perspektiva, **Medija centar iz Čaglavice** je pripremio video reportažu o uticaju divlje gradnje na životnu sredinu u opštini Gračanica. Gledaocima Medija centra i pratiocima na društvenim mrežama je, s ciljem podizanja svesti o ekološkim i koruptivnim izazovima u opštini Gračanica, predstavljena reportaža *Gračanica - Između betona i prirode* u kojoj je problem divlje gradnje analiziran kroz identifikaciju uzroka i faktora koji doprinose ilegalnoj gradnji, ali i nedostatak efikasne reakcije opštinskih organa u poštovanju regulativa koji, kroz nedostatak transparentnosti u radu u ovoj oblasti, vode do eventualne korupcije.

U razgovorima sa stručnjacima iz oblasti zaštite životne sredine predstavljene su konkretne posledice divlje gradnje na lokalni ekosistem, sa posebnim fokusom na gubitak zelenih površina, odnosno poljoprivrednog zemljišta.

Inicijative poput ove podstiču građane da budu aktivni u zaštiti svojih prirodnih resurasa, da prate zakonitosti gradnje, prijavljuju sumnjive aktivnosti i zahtevaju odgovornost od lokalnih vlasti i institucija.

EDUKACIJA MLADIH GRAČANICE O BORBI PROTIV KORUPCIJE

→ Edukacija mladih za borbu protiv korupcije je važan segment jačanja integriteta lokalne samouprave i društva u celini. **Centar za mir i toleranciju CPT** iz Gračanice je u okviru ove inicijative sproveo projekat *Edukacija mladih Gračanice o borbi protiv korupcije* sa ciljem da osnaži mlade ljude u Gračanici da postanu ključni akteri u izgradnji transparentne i odgovorne zajednice.

Održana su dva treninga i dve radionice na kojima su kroz edukaciju³⁸, simulacije i aktivno učešće mladi stekli neophodna znanja i veštine za borbu protiv korupcije. Rad sa mladima je bio fokusiran je na lokalne potrebe i specifičnosti Opštine Gračanica, prilagođavajući edukativne aktivnosti kako bi direktno odgovorio na izazove i prilike u toj zajednici.

Ključna komponenta ovih inicijativa koje su OCD civilnog društva sprovele u saradnji sa NVO Aktiv i Centrom za zagovaranje demokratske kulture (ACDC) iz Severne Mitrovice, u okviru projekta *Poboljšanje transparentnosti i vladavine prava* u zajednicama sa srpskom većinom, jeste podizanje svesti javnosti i osnaživanje građana da se aktivno uključe u borbu protiv korupcije, bez obzira na to iz koje zajednice dolaze ili koje su starosne dobi, jer borba protiv korupcije predstavlja obavezu svih nas i svih nas se tiče.

38] Izveštaj o projektu dostupan na linku: <https://ngoaktiv.org/wp-content/uploads/2024/11/Digitalna-korupcija.pdf>

Preporuke

Borba protiv korupcije je od ključnog javnog interesa i zahteva primenu široko prihvaćenih i praktično dokazanih principa. Ona ne zavisi od ideoloških stavova, već od spremnosti da se slede međunarodne obaveze i strateški dokumenti, kao i od uvažavanja ocena relevantnih organizacija i zajednice. Ove preporuke pružaju smernice za efikasnu borbu protiv korupcije u kontekstu EU integracija i potreba društva.

Preporuke institucijama

→ U ovom odeljku, pružamo smernice za poboljšanje institucionalnih praksi u borbi protiv korupcije, smernice i preporuke koje su usmerene na izgradnju efikasnog sistema za prevenciju i borbu protiv korupcije, u cilju unapređenja javnog sektora i jačanja poverenja građana u institucije. Preporuke su, pre svega, namenjene Vladi Kosova i njihovim podređenim agencijama.

Sprovođenje i unapređenje zakonskih okvira

Obezbediti doslednu primenu postojećih zakona i politika protiv korupcije, uz redovno ažuriranje i usklađivanje sa međunarodnim standardima i preporukama.

U saradnji sa relevantnim institucijama izraditi i usvojiti nacionalnu Strategiju za borbu protiv korupcije na Kosovu.

Jačanje transparentnosti i odgovornosti

Implementirati mehanizme za povećanje transparentnosti u radu institucija, uključujući obavezno objavljivanje informacija o troškovima, donošenju odluka i ugovorima.

Podrška nezavisnim antikorupcijskim telima

Obezbediti adekvatne resurse i podršku za nezavisne institucije za borbu protiv korupcije, kao što su Agencija za sprečavanje korupcije i druga relevantna tela.

Obuka i obrazovanje

Organizovati redovne obuke za zaposlene u javnom sektoru o antikorupcijskim merama, etici i integritetu, kako bi se unapredile njihove veštine i znanja u prepoznavanju i prevenciji korupcije.

Povećanje uloge civilnog društva i medija

Podsticati aktivno učešće civilnog društva i medija u nadgledanju i izveštavanju o korupciji, kroz omogućavanje pristupa informacijama i zaštitu novinara i aktivista koji se bave temom korupcije.

Oснаživanje međunarodne saradnje

Saradnjom sa međunarodnim organizacijama i partnerima, razmenjivati iskustva, informacije i najbolje prakse u borbi protiv korupcije, čime se doprinosi globalnim naporima za njeno suzbijanje.

Medijima →

Oснаživanje istraživačkog novinarstva

Mediji bi trebalo da ulažu u istraživačko novinarstvo kao ključni alat za razotkrivanje korupcijskih aktivnosti. Ova vrsta novinarstva ne samo da osvetljava prakse koje narušavaju integritet sistema, već i doprinosi podizanju svesti i mobilizaciji građanskog društva.

Unapređenje transparentnosti

Mediji treba da traže i insistiraju na pristupu javnim informacijama. Promovisanje zakona o slobodi pristupa informacijama i vođenje javnih kampanja koje zahtevaju veći nivo transparentnosti od institucija može pomoći u osvetljavanju tajnih i potencijalno koruptivnih aktivnosti.

Podizanje svesti i edukacija

Kroz obrazovne i informativne programe, mediji mogu igrati ključnu ulogu u podizanju svesti o štetnosti korupcije. Edukacija građana o njihovim pravima, načinima prijavljivanja korupcije i posledicama koruptivnih radnji može povećati javni otpor prema korupciji.

Promocija integriteta

Mediji bi trebali biti uzor etičkog novinarstva i integriteta. Novinari koji promovišu profesionalizam, nepristrasnost i odgovornost mogu doprineti izgradnji poverenja građana u novinarstvo kao sredstvo borbe protiv korupcije.

Stvaranje platformi za dijalog

Mediji mogu omogućiti platforme za dijalog između građana, stručnjaka i donosioca odluka. Organizovanjem javnih debata, foruma i diskusija na temu korupcije, mediji mogu doprineti stvaranju konstruktivnih rešenja i stvaranju pritiska na vlasti.

Organizacijama civilnog društva

Praćenje i nadgledanje rada institucija

Organizacije civilnog društva treba da iskoriste svoje resurse za kontinuirano praćenje i ocenu rada javnih institucija. Postavljanje sistematskih mehanizama za redovno nadgledanje i ocenjivanje transparentnosti i odgovornosti vladinih tela može pomoći u identifikaciji sistemskih slabosti i pružanju preporuka za konkretne reforme.

Unapređenje transparentnosti

Aktivno zagovaranje civilnog društva može imati ključnu ulogu u oblikovanju i sprovođenju politika usmerenih na borbu protiv korupcije. Ovo podrazumeva predlaganje novih zakonskih i regulatornih reformi, kao i organizovanje kampanja koje vrše pritisak na vlasti da preduzmu neophodne mere.

Podrška žrtvama korupcije

Civilno društvo treba da pruža podršku i zaštitu osobama koje prijavljuju ili se bore protiv korupcije. Ovo može uključivati pravnu pomoć, savete o zaštiti privatnosti i podršku u slučajevima pretnji ili odmazde.

Saradnja sa medijima

Organizacije civilnog društva treba aktivno da sarađuju sa medijima radi širenja informacija o korupciji. Zajedničke inicijative sa novinarima mogu doprineti boljem informisanju javnosti i jačanju napora u borbi protiv korupcije.

Jačanje sopstvenih kapaciteta

Civilno društvo treba da se usredsredi na unapređenje sopstvenih kapaciteta i resursa kako bi efikasnije obavljalo svoju funkciju. Ovo uključuje obuke za članove organizacije, razvoj analitičkih veština i poboljšanje metodologija za prikupljanje i analizu podataka.

Agenciji za sprečavanje korupcije, medijima i civilnom društvu

PRAVILNIK O SARADNJI AGENCIJE ZA BORBU PROTIV KORUPCIJE SA ORGANIZACIJAMA CIVILNOG DRUŠTVA I MEDIJIMA

- ▶ U saradnji sa OCD i medijima, Agencija treba da izradi i usvoji *Pravilnik o saradnji Agencije za borbu protiv korupcije sa organizacijama civilnog društva i medijima* kojim bi se definisali oblici saradnje, uspostavili formalni kanali komunikacije i saradnje sa civilnim društvom i medijima i kako bi se osiguralo da oni budu uključeni u procese donošenja odluka i nadgledanje rada Agencije, čime bi se smanjile nesigurnosti i nejasnoće u vezi sa načinima na koje se informacije dele i kako se koordinira rad između različitih aktera u borbi protiv korupcije.

Preporuke građanima

INFORMIŠITE SE

- ▶ Razumite šta je korupcija, kako se manifestuje i koje su posledice. Edukacija o pravima i zakonima može vam pomoći da prepoznate korupciju.

PRIJAVITE KORUPCIJU

- ▶ Ako posumnjate da ste svedoci korupcije, prijavite to odgovarajućim institucijama kao što je Agencija za sprečavanje korupcije. Ne bojte se prijavljivanja – zaštita podnosioca prijava i uzbunjivača je važan deo borbe protiv korupcije.

Kako prijaviti korupciju na Kosovu?

Prijavljivanje korupcije na Kosovu može se obaviti kroz nekoliko kanala koje pruža Agencija za sprečavanje korupcije.

LIČNO ILI PUTEM POŠTE

- ▶ Građani mogu direktno podneti prijavu lično ili poslati pisanu prijavu na adresu Agencije za sprečavanje korupcije. U prijavi je potrebno pružiti što više informacija o slučaju korupcije, uključujući imena, datume i druge relevantne podatke.

ADRESA AGENCIJE:

- ▶ Agencija za sprečavanje korupcije / Agjencia për Parandalimin e Korrupsionit në Kosovë
Rr/ Ul. Shkodra, nr. 6, 10000 Prishtinë, Kosovo.

TELEFONSKI

- ▶ Prijave se mogu podneti putem telefona pozivanjem broja Agencije za sprečavanje korupcije. Zavisno od dostupnih resursa, može postojati posebna telefonska linija za anonimne prijave.

✔ **Telefon: 0800 10 800**

ONLINE PRIJAVA

- ▶ Građani mogu prijaviti korupciju putem obrasca na zvaničnoj veb stranici Agencije za sprečavanje korupcije. Prijava može biti anonimna ili sa ličnim podacima, a građani se ohrabruju da dostave što preciznije informacije.

✔ **Veb-sajt: <https://apk-rks.net/>**

ELEKTRONSKA POŠTA (E-MAIL)

- ▶ Prijave korupcije mogu se poslati i putem e-maila, gde se može dostaviti dokumentacija ili informacije o navodnim koruptivnim radnjama.

✔ **E-mail: info.apk@rks-gov.net**

ANONIMNE PRIJAVE

- ▶ Ako osoba želi da ostane anonimna, prijavu može podneti bez otkrivanja identiteta putem online formulara ili telefona. Agencija prihvata anonimne prijave, ali one treba da sadrže dovoljno informacija kako bi mogle biti istražene.

Šta treba da sadrži prijava?

Prijava bi trebalo da uključuje:

- ✓ Opis situacije i prirodu korupcije
- ✓ Imena ili identitet uključenih osoba (ako je poznato)
- ✓ Datum i mesto gde se desio događaj
- ✓ Bilo kakve dokaze (dokumente, slike, snimke) koji mogu pomoći u istrazi

Sve prijave se tretiraju s pažnjom i poverljivošću, a Agencija je dužna da ih ispita u skladu sa zakonom.

Druge platforme za prijavu korupcije

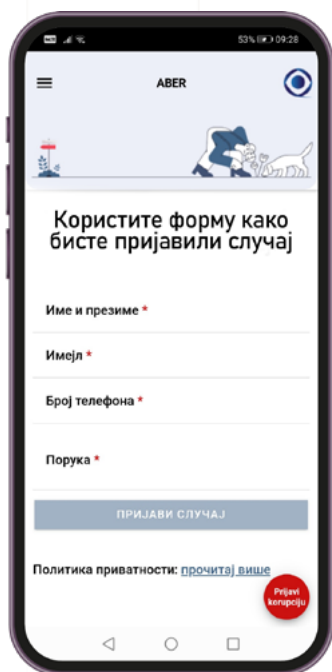
APLIKACIJA ABER

Aplikacija Aber predstavlja inovativan način za prijavljivanje korupcije i ona je nastala kao rezultat projekta Unapređenje transparentnosti i vladavine prava u srpskim većinskim zajednicama, koji sprovode NVO AKTIV i Centar za zastupanje demokratske kulture (ACDC), u saradnji sa Agencijom za sprečavanje korupcije. Projekat je finansijski podržao Međunarodni biro za narkotike i sprovođenje zakona (Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs - INL), sa ciljem jačanja vladavine prava i integriteta u institucijama.

Kroz Aber, građani mogu aktivno doprineti borbi protiv korupcije tako što prijavljuju sumnjive i koruptivne radnje. Aplikacija omogućava prijavljivanje slučajeva davanja mita, zloupotrebe službenog položaja, nepravilnosti u javnim nabavkama i drugih oblika korupcije, a sve prijave se direktno stižu Agenciji za sprečavanje korupcije, čime se povećava transparentnost i odgovornost javnih institucija.

Aplikacija je dostupna u Google Play prodavnici i iOS platformi (Apple Store).

Aplikacija Aber, takođe, korisnicima pruža pristup ključnim informacijama o osnovnim ljudskim pravima, pravima nevećinskih zajednica, kao i uputstva o institucijama i mehanizmima za zaštitu tih prava. Namenjena je svim građanima Kosova, a posebno pripadnicima nevećinskih zajednica, te je dostupna na pet jezika: srpskom, albanskom, turskom, romskom i goranskom.

**ONLINE
PLATORMA
KALLXO.COM**

→ Online platforma **www.kallxo.com** pruža mogućnost svim građanima Kosova da prijave slučajeve korupcije, organizovanog kriminala, prevare, sukoba interesa, kao i sve druge slučajeve zloupotrebe službenog položaja, nemara, nerada, ugrožavanja prava kosovskih građana, ili ugrožavanja opštih interesa. Korupcija se može prijaviti u svim oblastima, uključujući centralnu i lokalnu upravu, obrazovanje, zdravstvo, sudstvo, privredu, itd.

Prijavljivanje na www.kallxo.com, može se obaviti na sledeće načine:

SMS – pošalji SMS poruku na broj
044/ 224 - 498.

Tekst poruke treba da bude što jasniji i da što detaljnije opiše prijavljeni slučaj.

Putem interneta na adresi www.kallxo.com, u delu u kojem piše PRIJAVI.

Identitet građana koji prijavljuju slučajeve ostaje poverljiv i biće čuvan od strane tima www.kallxo.com, bez obzira na to da li su ti građani pružili ili nisu podatke o svom identitetu.

Priručnik se realizuje u okviru projekta „Poboljšanje transparentnosti i vladavine zakona u zajednicama sa većinskim srpskim stanovništvom“, koji sprovode NVO AKTIV i Centar za zastupanje demokratske kulture (ACDC), uz saradnju i podršku Agencije za sprečavanje korpucije, uz finansijsku podršku Međunarodnog biroa za narkotike i sprovođenje zakona (International Narcotics and Law Enforcement Affairs Bureau - INL).

